

احکام فقهی سفر زیارتی عتبات

محمدحسین فلاح زاده

فهرست:

مقدمه

احکام و آداب سفر

پیش از سفر

در سفر نماز مسافر

احکام مسجد و حرم

نماز تحیت مسجد

جای گرفتن برای نماز

بردن مهر و قرآن مسجد و حرم

حفظ حرمت مسجد و حرم

تطهیر مسجد و حرم

خواندن نماز و تطهیر در مسجد و حرم

رفتن جنب و حائض به مسجد و حرم

استفاده از وضو خانه مسجد

آداب مسجد

نماز جماعت

اهمیت نماز جماعت

شرایط نماز جماعت

اتصال صفوف جماعت

مانع بین صفوف

نماز قضا در سفر

شرکت مسافر در نماز جماعت

احکام و آداب زیارت

ایام زیارتی معصومین (علیهم السلام)

اوقات مخصوص زیارت امیرالمومنین علی (ع)

اوقات مخصوص زیارت امام حسین (ع)

زیارت قبور

احکام عزاداری

استفاده از موسیقی در عزاداری

قمه زنی

نذر و وقف

تربت امام حسین (ع)

تسبیح تربت

آب فرات

از آنجا که «فقه» برنامه عملی تمام زندگی است و برای همه مراحل آن؛ در حضر و سفر، تنهایی یا گروهی، برای اعمال فردی یا اجتماعی، قانون عملی دارد، لذا بر آن شدیم تا در این نوشته مختصر برخی از احکام مربوط به سفر زیارتی عتبات را مرور کنیم، باشد که با مراعات آن ها، زائران عزیز بتوانند وظیفه دینی خود را بهتر بشناسند و به آن ها عمل کنند و بهره معنوی بیشتری ببرند.

احکام و آداب سفر

در این قسمت گوشه ای از احکام و آداب سفر را با استفاده از منابع فقهی در سه بخش: «پیش از سفر»، «در سفر» و «نماز مسافر» می آوریم:

پیش از سفر

این کارها پیش از سفر و هنگام آغاز آن مستحب است:

1. طلب خیر از خداوند؛ بدین معنی که از خداوند، خیر و خوبی در این سفر را درخواست کند.
2. اطلاع دادن به دوستان و بستگان و حلالیت طلبیدن از آنان.
3. وصیت کردن، به خصوص نسبت به امور واجب.
4. انتخاب همسفران مناسب و هم شأن خود از نظر اخلاقی و اقتصادی.

5. انتخاب زمان مناسب برای سفر، که در ایام هفته، روزهای شنبه و پس از آن، روزهای سه شنبه و پنجشنبه مستحب است و روز جمعه، قبل از نماز جمعه به سفر رفتن مکروه است. اگر در سایر ایام هفته لازم شد به سفر برود، صدقه بدهد و برود.

6. خواندن دعای سفر و آیات و سوره های قرآنی و دعاهای دیگری که وارد شده است و از جمله آنهاست، سوره قدر) **انا انزلناه فی لیلۃ القدر (... آیة الکرسی از) لا اله الا هو الحیّ القیوم تا ... هم فیها خالدون** (و سوره های حمد) **الحمد لله رب العالمین (... ناس**
قل أعوذ بربّ الناس (... و فلق) قل أعوذ بربّ الفلق (...)

7. صدقه دادن در آغاز سفر، و بهتر است هنگام سوار شدن به وسیله نقلیه صدقه بدهد.

8. غسل کردن پیش از بیرون رفتن برای زیارت.

در سفر

هر چند احکام و آداب سفر بسیار است و به تناسب افراد و مکان ها نیز احکام و آداب خاصی دارد و بسیاری از آن ها در بخش آداب زیارت و در بخش های دیگر این نوشته خواهد آمد ولی گوشه ای از آن ها بدین شرح است:

1. مستحب است زاد و توشه لازم و کافی به همراه داشته باشد.

2. با همسفران خود با اخلاق نیکو رفتار کند.

3. به افراد ضعیف و مریض در طول سفر کمک کند.

4. به خدمت کاران حرم های مطهر کمک و انفاق کند.

5. به فقرا و مساکین محل صدقه بدهد.

نماز مسافر

1. اگر برنامه سفر زائران عزیز به گونه ای باشد که کمتر از ده روز در یک محل می ماند، نمازهای چهار رکعتی را باید دو رکعتی (شکسته) بجا آورند، حتی افرادی که پیش از این به جهت آنکه شغلشان یا مقدمه شغلشان مسافرت بوده است، مانند خلبانان و ملوانان و برخی از رانندگان. و کسانی که برای انجام کار زیاد به سفر می روند ولی این سفر آنان زیارتی است و شغلی نیست باید نمازهای چهار رکعتی را شکسته بخوانند. آری اگر افرادی بدانند که می توانند حداقل ده روز در یک محل؛ مثلاً در کربلا یا نجف بمانند و با قصد ماندن حداقل ده روز به آنجا بروند، نمازشان تمام است.

2. مسافری که قصد کرده ده روز بماند، اگر بیشتر از ده روز، مثلاً 13 یا 15 روز بماند، تا وقتی که مسافرت نکرده و از آنجا نرفته، باید نمازش را تمام بخواند و لازم نیست دوباره قصد ماندن ده روز کند.

3. مسافری که بنا دارد ده روز در جایی بماند، اگر از قصد خود برگردد تکلیف او بدین شرح است:

الف: پیش از خواندن نماز چهار رکعتی از قصد خود برگردد و تصمیم بگیرد کمتر از ده روز بماند، باید نماز را شکسته بخواند.

ب: پس از خواندن یک نماز چهار رکعتی از قصد خود برگردد تا وقتی که در آنجاست باید نماز را تمام بخواند.

4- مسافری که قصد کرده ده روز در جایی بماند، اگر در بین نماز چهار رکعتی از قصد خود برگردد، چنانچه مشغول رکعت سوم نشده، باید نماز را دو رکعتی تمام نماید و بقیه نمازهای خود را شکسته بخواند و اگر مشغول رکعت سوم شده، نمازش باطل است و تا وقتی که در آنجاست باید نماز را شکسته بخواند، اگر چه داخل در رکوع رکعت سوم شده باشد.

5- مسافری که بنا دارد ده روز در جایی بماند اگر:

الف: تصمیم نداشته باشد به اطراف آنجا برود، یعنی تمام ده روز را در یک جا می ماند، نمازش تمام است.

ب: تصمیم دارد به اطراف (کمتر از $5/22$ کیلومتر) برود و برگردد ولی کمتر از چند ساعت در آنجا می ماند، یعنی در تمام ده روز چند ساعتی بیرون آن محل خواهد بود، در این صورت نیز نمازش تمام است.

ج: تصمیم دارد پس از ده روز به اطراف (کمتر از $22/5$ کیلومتر) برود و برگردد، در این صورت نیز نمازش تمام است.

د: تصمیم دارد در بین ده روز به اطراف برود و می داند، بیش از چند ساعت طول می کشد، در این صورت قصد ده روز صحیح نیست و نمازش شکسته است.

هـ: تصمیم بیرون رفتن نداشته و پس از خواندن حداقل یک نماز چهار رکعتی، بیرون رفت (کمتر از $22/5$ کیلومتر) در این صورت نماز تمام است و ضرری به قصد ندارد، هر چند بیش از چند ساعت طول بکشد.

6. مسافری که می خواهد ده روز در محلی بماند، در صورتی باید نماز را تمام بخواند که بخواند تمام ده روز را در یک جا بماند، پس اگر بخواند مثلاً ده روز در نجف و کوفه بماند، باید نماز را شکسته بخواند.

7. مسافر می تواند در مسجدالحرام و مسجدالنبی (صلی الله علیه وآله) و مسجد کوفه و حرم امام حسین (علیه السلام) نماز را تمام یا شکسته بخواند ولی تمام خواندن با فضیلت تر است.

8. تمام روضه شریفه (زیر گنبد) حرم مطهر امام حسین (علیه السلام) و رواقها و مسجد متصل به آن، همین حکم را دارد و مسافر می تواند در آنجا نیز نماز را تمام بخواند، ولی در غیر از روضه شریفه؛ یعنی در رواق ها و مسجد متصل به آن احتیاط مستحب است که مسافر نماز را شکسته بخواند ولی در صحن و شهر کربلاء باید نماز را شکسته بخواند.

9. مسافر می تواند در این اماکن، بدون نیت تمام یا شکسته، نماز را شروع کند و در وسط آن یکی را اختیار کند و بر همان اساس نماز را به پایان ببرد و حتی در اثنای نماز می تواند نیت را برگرداند؛ مثلاً به نیت شکسته خواندن نماز را شروع کرده ولی در اثنای نماز قصد کند که نماز را چهار رکعتی تمام کند و همچنین به عکس، تا وقتی که محل عدول نگذشته باشد. پس اگر به نیت چهار رکعتی نماز را شروع کرده و در رکعت اول یا دوم تصمیم گرفت که نماز را شکسته بخواند، اشکال ندارد.

10. حکم تخییر بین تمام و شکسته مخصوص نماز است، بنابراین شخص مسافر حتی اگر تمام روز را در حرم امام حسین (علیه السلام) یا مسجد کوفه بماند نمی تواند روزه بگیرد. مگر روزه مستحب با نذر که حکم آن خواهد آمد.

احکام مسجد و حرم

شش تن از امامان معصوم (علیهم السلام) در کشور عراق مدفونند. زائران عتبات مقدس عراق، به زیارت ایشان و بسیاری از مساجد آنجا؛ از جمله مسجد کوفه خواهند رفت که جهت آگاهی آنان مسائلی از احکام مسجد و حرم را یادآور می شویم:

1. نماز خواندن در مساجد مستحب است، بلکه حاضر نشدن در مسجد به خصوص برای

همسایگان مسجد، در صورتی که عذری مثل بارش باران نباشد، مکروه است.

2. وقتی انسان وارد مسجد می شود، مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام به

مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند کافی است ⁽¹⁴⁾. شایسته یادآوری

است که برخی مساجد؛ از جمله مسجد کوفه و سهله، دارای نمازها و آداب ویژه ای است که در

کتاب های ادعیه و زیارات آمده است و چنانچه زائران بتوانند آن آداب را مراعات کنند و آن

نمازها را بخوانند خوب است.

3. ترتیب اولویت مساجد برای نماز خواندن از نظر ثواب بدین شرح است:

*مسجد الحرام، هر نماز در آنجا، معادل یک میلیون نماز است.

*مسجد النبی (صلی الله علیه وآله) هر نماز در آنجا، معادل ده هزار نماز است.

*مسجد جامع کوفه، هر نماز در آنجا معادل هزار نماز است.

*مسجد الاقصی، هر نماز آن معادل هزار نماز است.

*مسجد جامع هر شهر، هر نماز در آنجا معادل یکصد نماز است.

*مسجد قبيله، هر نماز در آنجا معادل بیست و پنج نماز است.

*مسجد بازار، هر نماز در آن، معادل دوازده نماز است.

با توجه به این مسأله و اهمیت بسیار زیاد مسجد کوفه، زائران عزیز فرصت را غنیمت شمرده، و در وقت حضور در آن مسجد، از عبادت و نماز و ادعیه و آداب آن غفلت نکنند.

4. نماز خواندن در حرم امامان (علیهم السلام) ثواب بسیار دارد به خصوص در حرم امیرالمؤمنین

علی (علیه السلام) و امام حسین (علیه السلام) و در روایتی وارد شده است نماز کنار قبر حضرت علی (علیه السلام) معادل دویست هزار نماز است.

5. انسان باید رعایت ادب را بکند و جلوتر از قبر پیغمبر (صلی الله علیه وآله) و امام (علیه السلام)

نماز نخواند و چنانچه نماز خواندن بی احترامی باشد حرام است⁽¹⁷⁾ ولی نماز باطل نیست.

7. تعطیل کردن مسجد مکروه است و مستحب است انسان نماز را در مسجدی بخواند که نماز

گزار ندارد تا تعطیل نشود. از امام صادق (علیه السلام) روایت شده است که - سه چیز در قیامت

از مردم شکایت می کنند: اول، مسجد متروکی که اهالی آنجا در آن نماز نمی خوانند. دوم،

عالمی که بین عده ای جاهل قرار دارد و از او استفاده نمی کنند. و سوم، قرآنی که متروک مانده

و غبار گرفته است و آن را تلاوت نمی کنند.

8. زیاد رفتن به مسجد مستحب است. از پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) روایت شده است که

هرکس به مسجد رود از وقتی که روانه مسجد می شود تا به خانه بر گردد، برای هر قدم که بر

می دارد ده حسنه نوشته می شود.

9. نماز اول وقت که در غیرمسجد خوانده شود افضل است یا نماز درمسجد که با تأخیر

از اول وقت خوانده می شود؟

ج: ظاهراً فضیلت نماز در مسجد بیشتر است به شرط اینکه تأخیر زیاد نباشد.

نماز تحیت مسجد

وقتی انسان به مسجد می رود مستحب است دو رکعت نماز به قصد تحیت و احترام مسجد بخواند و اگر نماز واجب یا مستحب دیگری هم بخواند، کافی است.

جا گرفتن برای نماز

1. مسجد و حرم از اماکن مشترک و عمومی مسلمانان است که همه آنان در استفاده از آن مساوی هستند - البته استفاده هایی که مخالف شرع و شأن آن اماکن مقدس نباشد - پس اگر شخصی قبل از دیگری، جایی برای نماز یا عبادتی دیگر یا قرائت قرآن یا خواندن دعا در اختیار گرفت، دیگری

نمی تواند آن جا را از او بگیرد. آری بعید نیست که نماز - جماعت یا فرادی - بر سایر کارها مقدم باشد، پس اگر شخصی جایی از مسجد یا حرم را برای تلاوت قرآن یا درس گفتن یا دعا خواندن اشغال کرده باشد و شخص دیگری بخواهد در آنجا نماز بخواند و جای دیگری در مسجد برای نماز خواندن نباشد یا بخواهد به جماعت ملحق شود و جای دیگری برای فرادا خواندن نماز هست ولی برای شرکت در جماعت نیست، مثلاً در کنار صفوف به هم فشرده نماز جماعت، شخصی مشغول قرائت قرآن است و شبستان دیگری در مسجد برای نماز فرادی خواندن هست ولی جایی برای شرکت در نماز جماعت باقی نمانده و شخصی وارد می شود و

می خواهد در نماز جماعت شرکت کند، بر شخصی که قرآن می خواند واجب است جای خود را به نمازگزار بدهد.

2. اگر کسی در مسجد یا حرم جایی برای خود بگیرد و دیگری نگذارد که از آنجا استفاده کند، حق او را غصب کرده است.

3. کسی که در مسجد یا حرم نشسته است، اگر دیگری جای او را غصب کند و در آنجا نماز بخواند بنا بر احتیاط واجب باید دوباره نمازش را در محل دیگری بخواند.

4. گذاشتن رحل⁽²⁷⁾ برای نشستن در حرم یا مسجد، مانند نشستن است، یعنی صاحب رحل حق اولویتی نسبت به آن مکان پیدا می کند و دیگران نمی توانند جای او را بگیرند به شرط آن که رحل، چیزهایی مثل سجاده و عبا باشد که تمام محل نماز خواندن یا قسمت عمده آن را بگیرد، نه مثل گذاشتن مهر یا تسبیح یا مسواک و شانه و امثال اینها. بنابراین با گذاشتن مهر یا تسبیح و حتی هردو، حقی برای او ثابت نیست و دیگران می توانند بردارند و در آن مکان نماز بخوانند.

5. بیین گذاشتن رحل و آمدن فرد نباید فاصله زیاد باشد، به طوری که آن مکان معطل بماند، پس اگر رحلی بگذارد و برود و برنگردد در صورتی که بدون برداشتن نتوان در آن محل نماز خواند، دیگران می توانند آن را بردارند، ولی کسی که آن را بر می دارد ضامن نگهداری آن است تا صاحبش برگردد.

6. اگر شخصی که در جایی از مسجد یا حرم نشسته است، برخیزد و از آن محل صرفنظر کند، حتی اگر رحلی گذاشته و رحل را بر ندارد، دیگران می توانند آن جا را بگیرند. ولی تصرف در رحل او جایز نیست، مثلاً نمی توانند بر سجاده او نماز بخوانند.

17. اگر شخصی در مسجد جهت نماز جماعت رحل گذاشته و بیرون رفته و جماعت بر پا شده و صاحب رحل مراجعه نکرده است بعد از منعقد شدن نماز جماعت، احتیاط آن است که تا امام به رکوع رکعت اول نرفته جای او را اشغال نکنند.

بردن مهر و قرآن مسجد و حرم

بردن مهر و قرآن و کتاب های دعای مساجد و حرم های مطهر جایز نیست و چنانچه کسی عمداً یا سهواً برده باشد، باید به جای آن برگرداند.

حفظ حرمت مسجد و حرم

1. حفظ احترام مسجد و حرم واجب است و هر کاری که بی احترامی به آن اماکن مقدس باشد حرام است؛ مثل آب دهان انداختن یا با کفش وارد شدن.

2. نجس کردن زمین و سقف و بام و طرف داخل دیوار مسجد و حرم امام (علیه السلام) حرام است.

3. احتیاط واجب آن است که طرف بیرون دیوار مسجد و حرم را هم نجس نکنند.

4. نجس کردن فرش مسجد و حرم نیز بنا بر احتیاط واجب حرام است.

تطهیر مسجد و حرم

1. برطرف کردن نجاست از مسجد و حرم واجب است و فرقی در این مسأله بین داخل و سقف و پشت بام و حتی طرف داخل دیوار مسجد و حرم نیست. یعنی هر جای مسجد یا حرم نجس شود باید تطهیر یا به گونه ای دیگر نجاست برطرف گردد.
2. بنا بر احتیاط واجب اگر طرف بیرون دیوار مسجد یا حرم نجس شود، بر طرف کردن نجاست از آن واجب است.
3. هنگامی که انسان از نجاست مسجد یا حرم مطلع شد، فوراً باید آن را تطهیر کند، پس نباید به قدری معطل کند که عرفاً بگویند تأخیر کرده است.
4. اگر طرف کردن نجاست از مسجد یا حرم واجب کفایی است و اختصاص به کسی که آنجا را نجس کرده یا سبب نجس شدن آن شده ندارد، بلکه بر همه افرادی که می توانند آنجا را تطهیر کنند واجب است.
5. اگر فرش مسجد یا حرم نجس شود، بنا بر احتیاط واجب باید آن را تطهیر کنند ولی چنانچه به واسطه آب کشیدن خراب می شود و بریدن و تراشیدن جای نجس بهتر است، باید محل نجس را تراشند یا ببرند و اگر کسی که می برد یا می تراشد خودش نجس کرده باشد، باید آن را اصلاح کند.
6. اگر انسان نتواند جایی را که نجس شده تطهیر کند یا کمک لازم داشته باشد و پیدا نکند، تطهیر مسجد بر او واجب نیست ولی اگر بی احترامی به مسجد یا حرم باشد، بنا بر احتیاط واجب باید به کسی که می تواند آن را تطهیر کند،

اطلاع دهد. بنابراین چون زائران محترم خودشان نمی توانند به این امر اقدام کنند، باید به مسئولان نظافت و خدام حرم اطلاع دهند.

خواندن نماز یا تطهیر مسجد و حرم

1. اگر انسان در وقت نماز و قبل از شروع آن متوجه شود جایی از مسجد یا حرم نجس است، مثلاً ببیند چند قطره خون بر فرش مسجد یا حرم ریخته است و:
الف: وقت نماز وسعت دارد، تطهیر آن بر خواندن نماز مقدم است.
ب: وقت نماز تنگ است؛ یعنی اگر بخواهد آنجا را تطهیر کند و بعد از آن نماز بخواند، تمام یا قسمتی از آن پس از وقت خوانده می شود، نماز خواندن بر تطهیر آنجا مقدم است.
2. اگر در بین نماز متوجه شود یا یادش بیاید که جایی از مسجد یا حرم نجس است، اگر با تمام کردن نماز، تطهیر تأخیر نمی شود، مثلاً در رکعت آخر نماز است یا وقت نماز تنگ است، نمازش را تمام کند و بعد از نماز آنجا را تطهیر کند و در صورتی که تأخیر نمی شود و وقت نماز هم وسعت دارد باید نماز را رها کند و آنجا را تطهیر کند و بعد از آن نمازش را بخواند.
3. کسی که باید ابتدا مسجد یا حرم را تطهیر کند، اگر اول نمازش را خواند، هر چند به جهت ترک تطهیر مسجد یا حرم گناه کرده است ولی نمازش باطل نیست.
4. اگر نجس بودن مسجد یا حرم را فراموش کرد و نماز را خواند و پس از نماز یادش آمد نمازش صحیح است.

رفتن جنب و حائض به مسجد و حرم

1. جنب و زن حائض یا نساء نباید به مسجد الحرام و مسجد النبی (صلی الله علیه وآله) وارد شوند، هر چند از یک در داخل و از در دیگر بیرون روند، یعنی حتی عبور از این دو مسجد برای چنین افرادی جایز نیست.

2. توقف جنب و حائض و نساء در حرم امامان معصوم (علیهم السلام) حرام است، ولی عبور از آن، بطوری که از یک در وارد و از در دیگر خارج شود اشکال ندارد و احتیاط مستحب است که در آن حال از داخل حرم عبور نکنند، این حکم اختصاص به اطراف ضریح (روضه شریفه) و رواق ها دارد
ولی صحن ها و حرم امامزاده ها این حکم را ندارد.

3. زن مستحاضه می تواند به مسجد یا حرم امامان معصوم (علیهم السلام) وارد و در آنجا توقف کند، حتی مستحاضه متوسطه و کثیره، ولی احتیاط مستحب است اگر غسلهایی را که برای نماز گفته شده انجام نداده در آنجا توقف نکند.

استفاده از وضوخانه مسجد

1. کسی که نمی خواهد در مسجدی نماز بخواند، اگر نداند حوض یا وضوخانه آن را برای همه مردم وقف کرده اند یا برای کسانی که در آن جا نماز می خوانند، نمی تواند از حوض یا وضوخانه آن مسجد وضو بگیرد، ولی اگر معمولاً کسانی هم که نمی خواهند در آنها نماز بخوانند وضو می گیرند، می تواند در آنها وضو بگیرد.

2. اگر طهارتخانه مسجد، تنها برای استفاده نمازگزاران آن مسجد وقف شده باشد، استفاده کسانی که نمی خواهند در آن مسجد نماز بخوانند، حرام است. ولی اگر ندانند که برای استفاده همه مردم وقف شده یا فقط نمازگزاران همان مسجد، حکم مسأله قبل را دارد.

آداب مسجد

در رابطه با مسجد آداب زیادی وجود دارد یعنی کارهای مستحب و مکروه که به نوعی با مسجد مربوط می شود بسیار است ولی در اینجا به برخی از اعمال مکروه که از بعضی افراد سر می زند اشاره می کنیم.

* خوابیدن در مسجد مگر در حال ناچاری.

* صحبت کردن راجع به کارهای دنیا.

* انجام دادن کارهای صنعتی، مثل نجاری، جوشکاری و... (مگر برای مسجد)

* خواندن شعری که نصیحت و مانند آن نباشد.

* بلند حرف زدن و فریاد کشیدن.

* گمشده ای را طلب کردن.

نماز جماعت

از آنجا که ایام زیارتی و مکان های مقدسی که زائران مشرف می شوند، فرصت مناسبی است برای شرکت در نماز جماعت و به تناسب سفری که دارند مسائل ویژه ای برای نمازشان در جماعت مطرح است. لذا بخشی از احکام نماز جماعت را در این قسمت می آوریم.

اهمیت نماز جماعت

گذشته از آن که در روایات، برای نماز جماعت اجر و پاداش بسیاری وارد شده است، با دقت در برخی از مسائل فقهی، به اهمیت نماز جماعت پی می بریم و در اینجا به برخی از آنها اشاره می کنیم.

1 . مستحب است نمازهای واجب، به خصوص نمازهای یومیه را به جماعت بخوانند و بر این مسأله در روایات تأکید فراوانی شده است.

2 . شرکت در نماز جماعت برای همه مستحب است به ویژه برای همسایه مسجد.

3 . مستحب است انسان صبر کند که نماز را به جماعت بخواند.

4 . نماز جماعت هر چند اول وقت خوانده نشود از نماز فرادای اول وقت بهتر است.

5 . نماز جماعتی که مختصر خوانده می شود از نماز فرادایی که طول بدهد، بهتر است.

6 . سزاوار نیست انسان بدون عذر نماز جماعت را ترک کند، به ویژه نماز جماعتی که در مسجد خوانده می شود.

7 . حاضر نشدن در نماز جماعت از روی بی اعتنایی به آن جایز نیست.

8. وقتی که جماعت بر پا می شود، مستحب است کسی که نمازش را فرادا خوانده دوباره به جماعت بخواند.

9. امام یا مأوم می تواند نمازی را که به جماعت خوانده، دوباره به جماعت بخواند در صورتی که جماعت دوم و اشخاص آن غیر از اول باشد.

شرایط نماز جماعت

هنگام برپایی نماز جماعت، شرایط زیر باید مراعات شود:

* مأوم از امام جلوتر نایستد و احتیاط واجب آن است که کمی عقب تر بایستد.

* جایگاه امام جماعت از جایگاه مأومین بالاتر نباشد.

* فاصله امام و مأوم و فاصله صف ها زیاد نباشد.

* بین امام و مأوم و همچنین بین صف ها چیزی مانند دیوار یا پرده مانع نباشد. ولی نصب

پرده بین صف مردها و زن ها اشکال ندارد.

اتصال صفوف جماعت

مأومین باید با امام جماعت مرتبط باشند و ارتباط آنها یا بدون واسطه است که از محل سجده مأوم تا محل ایستادن امام نباید بیش از یک گام فاصله باشد. یا با واسطه سایر مأومین که از جلو یا از سمت راست یا چپ باید این ارتباط برقرار باشد و بین نمازگزار و صف جلو یا کسی که طرف راست یا چپ او قرار دارد بیش از یک گام فاصله نباشد.

مانع بین صفوف

اگر نمازگزار در صف اول ایستاده، نباید مقابل او مانعی باشد که نتواند امام جماعت را ببیند. پس اگر امام جماعت در محراب باشد، کسانی که دو طرف محراب پشت دیوار می ایستند و امام جماعت را نمی بینند نمی توانند اقتدا کنند، ولی اگر مانعی در کار نباشد و به جهت طولانی بودن صف اول، امام جماعت را نبیند، اشکال ندارد.

و اگر در صفوف بعدی می ایستد، نباید مانعی از دیدن صف جلو وجود داشته باشد، پس اگر صفوف جماعت تا در شبستان برسد، کسی که بیرون شبستان، مقابل در ایستاده که صف جلو را می بیند و کسانی که پشت سر او ایستاده اند نمازشان صحیح است ولی کسانی که دو طرف پشت دیوار ایستاده اند و از صف جلو، هیچکس (حتی یک نفر) را نمی بینند، نمازشان باطل است.

نماز قضا در سفر

1. سفر زیارتی فرصت مناسبی است برای به جای آوردن نماز قضا. در این بخش از نوشته حاضر، جهت یادآوری زائران، برخی از احکام نماز قضا را می آوریم، امید است زائران عزیز در اوقات فراغت خود، به ویژه در حرم های مطهر یا مساجد با فضیلت، نمازهای قضا شده خود را به جا آورند که از هر عمل مستحبی بهتر است، چون این تکلیف واجب است و ممکن است در آینده چنین فرصتی به دست نیاید و اگر نماز قضای خود را بجا آورند، افزون بر اینکه به وظیفه شرعی خود

عمل می کنند، از ثواب بسیار زیاد نماز در حرم مطهر و مسجد نیز بهره مند خواهند شد.

2. نماز قضا را به جماعت می توان خواند، چه نماز جماعت ادا باشد یا قضا، و لازم نیست هر دو، یک نماز را بخوانند؛ مثلاً اگر نماز قضای صبح را با نماز ظهر یا عصر امام جماعت بخواند اشکال ندارد.

3. در سفر نمی توان روزه گرفت، حتی روزه قضا و روزه مستحب - مگر در چند مورد استثنایی - ولی نماز قضا را می توان خواند. بنابراین کسانی که قصد ماندن ده روز در نجف یا کربلا یا شهرهای دیگر را ندارند مسافر هستند و نمی توانند روزه بگیرند. ولی می توانند نماز قضا بجای آورند.

4. اگر انسان در سفر بخواهد نمازهایی را که در غیر سفر قضا شده بجا آورد، باید نمازهای ظهر و عصر و عشا را چهار رکعتی قضا کند.

5. اگر در سفر نماز ظهر یا عصر یا عشا را نخواند یا باطل خوانده باشد باید قضای آنها را دو رکعتی بجا آورد، هرچند در وطن آنها را قضا کند.

6. نماز قضا را در هر وقت می توان به جا آورد؛ یعنی قضای صبح را می توان ظهرا یا شب خواند.

شرکت مسافر در نماز جماعت

1- مسافری که نماز را شکسته می خواند اگر به امام جماعتی که نماز را تمام می خواند اقتدا کند هر چند ثوابش از نماز جماعت که هر دو - امام و مأموم - نمازشان تمام باشد یا هر دو نمازشان شکسته باشد، کمتر است ولی از نماز فرادی ثواب بیشتری دارد.

2- مسافری که نمازش شکسته است و پس از اتمام دو رکعت سلام می دهد و نمازش تمام می شود می تواند در دو رکعت دیگر امام جماعت، نماز دیگری - ادا یا قضا - اقتدا کند.

3- لازم نیست نماز امام و مأوم یکی باشد، پس مأوم می تواند نماز قصای ظهر را به نماز عشای امام اقتدا کند.

3- در دو رکعت آخر که مأوم مسافر نماز دیگری را اقتدا می کند لازم نیست، آن نماز دو رکعتی باشد، پس نماز سه رکعتی یا چهار رکعتی نیز می تواند اقتدا کند.

4- در رکعت سوم که مأوم اقتدا می کند، چنانچه فرصت خواندن حمد و سوره یا لا اقل حمد تنها را داشته باشد، می تواند بیشتر از رکوع امام - در بین تسیحات اربعه - اقتدا کند ولی اگر چنین فرصتی ندارد باید صبر کند تا امام جماعت به رکوع رود آنگاه می تواند تکبیر بگوید و به رکوع رود و چنانچه به رکوع امام جماعت برسد صحیح است.

5- اگر مأوم به تصور اینکه فرصت خواندن حمد و سوره را دارد، اقتدا کرد ولی پیش از تمام شدن حمد امام جماعت به رکوع رفت، مأوم باید حمد را به پایان ببرد و در این فرض اگر به رکوع امام جماعت هم نرسد ولی به سجده برسد نمازش به جماعت، صحیح است.

2- در رکعت سوّم یا چهارم نماز جماعت، چنانچه مأوم در رکعت اوّل یا دوّم باشد، باید حمد و سوره را آهسته بخواند.

7- خواندن قنوت در نمازهای یومیّه واجب نیست بلکه مستحب است، لذا نخواندن آن ضرری به نماز نمی زند، لذا نماز گزارانی که یک یا دو رکعت از امام جماعت عقب تر هستند، چنانچه فرصت خواندن قنوت را نداشته باشد اشکال ندارد.

احکام و آداب زیارت

برای تشریف به حرم مطهر معصومین(علیهم السلام) و در حال زیارت قبور مطهر آنان، این کارها مستحب است:

1. غسل زیارت، که به همین نیت انجام شود و کیفیت آن با سایر غسل ها فرقی ندارد.
 2. با طهارت و وضو بودن.
 3. پوشیدن لباس های پاک و تمیز و بهتر است سفید باشد.
 4. عطر زدن و خوشبو کردن خود. بجز برای زیارت حضرت امام حسین(علیه السلام) که این عمل مستحب نیست.
 5. با آرامش و وقار حرکت کردن و گام ها را کوتاه برداشتن.
 6. مشغول بودن به ذکر، به خصوص ذکر «الله اکبر» و «الحمد لله» در حال رفتن به زیارت.
 7. خواندن اذن دخول و اجازه گرفتن برای ورود به حرم.
 8. بوسیدن آستانه و درگاه حرم، ولی سجده کردن جایز نیست مگر آنکه سجده شکر به جهت توفیق این زیارت باشد.
- از آنجا که امروزه برخی از دشمنان مکتب اهل بیت از این مسأله سوء استفاده کرده و علیه شیعیان تبلیغ می کنند، بهتر است زائران گرامی سجده شکر را نیز روبروی قبر و ضریح انجام ندهند.

9. وارد شدن به حرم با پای راست.

10. نزدیک قبر رفتن، به طوری که بتواند در کنار ضریح قرار گیرد و خود را به آن بچسباند، در

صورتی که مزاحمتی برای زائران نداشته باشد و سبب اختلاط با نامحرم نباشد. یادآوری می شود، هر چند نزدیک ضریح رفتن اگر مزاحمتی برای دیگران نداشته باشد مطلوب است ولی زیارت حضرت صرفاً به دست مالیدن و بوسیدن ضریح نیست. بلکه اگر در حرم در گوشه خلوتی نیز زیارت نامه بخوانند به حضرت سلام بدهند از ثواب زیارت بهره مند خواهند بود و این فکر که اگر دست به ضریح نرسانند یا نبوسیدند زیارتشان کامل نیست تصور بی جایی است.

11. ایستادن در حال زیارت، اگر عذری ندارد و بتواند بایستد.

12. تکبیر گفتن پیش از زیارت، وقتی قبر مطهر را می بیند.

13. خواندن زیارت هایی که از معصومین (علیهم السلام) رسیده است مانند زیارت جامعه و

امین الله.

14. آهسته زیارت خواندن و پرهیز از صدای بلند.

15. خواندن دو رکعت نماز زیارت، پس از زیارت و هدیه آن به صاحب مزار.

16. در زیارت معصومین (علیهم السلام) مستحب است پشت به قبله و رو به قبر زیارت بخواند.

17. خواندن دعا و قرآن و هدیه ثواب آن به صاحب مزار.

18. توبه از گناهان؛ زیرا آن اماکن مقدس محل پذیرش توبه است.

19. پرهیز از سخنان ناشایست و لغو و بیهوده و امور دنیایی در آن اماکن مقدس.

20. بیرون رفتن از حرم (به ویژه اطراف ضریح) پس از زیارت تا جا برای دیگران باشد و از

زیارت ملول نشود و شوق زیارت همچنان در دلش زنده بماند.

ایام زیارتی معصومین (علیهم السلام)

در برخی از روایات رسیده از معصومین (علیهم السلام) آمده است

که زیارت آنان در ایام خاصی سفارش شده و ثواب بیشتری دارد که در روزهای هفته، زیارت هر

یک از آنان به ترتیب ذیل مستحب است و برای هر روز زیارت خاصی وارد

شده است:

* روز شنبه: زیارت حضرت رسول (صلی الله علیه وآله)

* روز یکشنبه: زیارت امیرالمؤمنین (علیه السلام)

* روز دوشنبه: زیارت امام حسن و امام حسین (علیهما السلام)

* روز سه شنبه: زیارت امام سجاد و امام باقر و امام صادق (علیهم السلام)

* روز چهارشنبه: زیارت امام موسی بن جعفر، امام رضا و امام جواد و امام هادی (علیهم

السلام).

* روز پنجشنبه: زیارت امام حسن عسکری (علیه السلام).

* روز جمعه: زیارت حجۀ بن الحسن، امام عصر (علیه السلام).

در برخی از ایام سال نیز زیارت حضرت امیر المؤمنین علی و امام حسین (علیهما السلام) سفارش بیشتری شده و ثواب افزون تری دارد که اگر زائران عزیز بتوانند سفر خود را طوری تنظیم کنند که در آن ایام به زیارت قبر ایشان نائل شوند سعادت بزرگی است و چنانچه به طور اتفاقی در این ایام در نجف و کربلا بودند، زیارت قبر ایشان را فراموش نکنند. هر چند خواندن زیارت نامه ایشان در این روزها از راه دور نیز ثواب دارد و آن ایام بدین شرح است:

اوقات مخصوص زیارت امیر المؤمنین علی (علیه السلام)

1. روز تولد ایشان (13 رجب).
2. شب و روز عید غدیر. (18 ذی حجه)
3. روز نزول سوره «هل اتی» (25 ذی حجه).
4. شب و روز مبعث پیامبر (صلی الله علیه وآله) (27 رجب).
5. روز 21 ماه رمضان.
6. شب اول ربیع الاول، شبی که حضرت علی (علیه السلام) در بستر پیامبر (صلی الله علیه وآله) خوابیدند.
7. روز غزوه بدر، (17 ماه رمضان).
8. روز فداکاری ایشان در غزوه احد، (17 شوال).
9. روز فتح خیبر.

10. روزی که بر دوش پیامبر(صلی الله علیه وآله) بالا رفت و بت ها را شکست (20 رمضان).

11. روز فتح بصره (نیمه جمادی الاولی).

12. روزی که خورشید به احترام ایشان برگشت (ردّ شمس، 17 شوال).

13. روزی که از طرف پیامبر (صلی الله علیه وآله) مأمور ابلاغ آیه براءت شد (اول ذی حجه).

14. روزی که به امر خدا و ابلاغ پیامبر خدا(صلی الله علیه وآله) در خانه های دیگران به

مسجد پیامبر(صلی الله علیه وآله) بسته و در خانه حضرت باز گذاشته شد (روز عرفه).

15. روزی که آن حضرت انگشتی خویش را در حال نماز به فقیر داد که همان روز مباحله

است و از دو جهت خصوصیت دارد (24 ذی حجه).

16. روزی که با حضرت زهرا(علیها السلام) ازدواج کرد (21 محرم).

17. آغاز خلافت ایشان؛ یعنی روز وفات پیامبر خدا(صلی الله علیه وآله)(28 صفر).

18. روزی که مردم برای خلافت ظاهری با حضرت بیعت کردند (18 یا 25 ذی حجه)

19. روز اوّل فروردین (نوروز) که روز بیعت با ایشان، با این روز مصادف بوده است.

اوقات مخصوص زیارت امام حسین(علیه السلام)

1. شب و روز جمعه.

2. روزهای اوّل، وسط و آخر ماه قمری.

3. روز عاشورا.

4. اوّل و نیمه ماه رجب.

5. سوم شعبان (سالروز ولادت آن حضرت).

6. شب نیمه شعبان.

7. در تمام روزهای ماه رمضان به ویژه در دهه آخر آن ماه.

8. شبهای قدر.

9. عید فطر.

10. روز عرفه.

11. عید قربان.

12. روز مباحله (24 ذی حجه).

زیارت قبور

از جمله کارهای مستحب، زیارتِ قبورِ اولیا، شهدا، صالحان و مؤمنان است. زائران عتبات عراق، افزون بر زیارت امامان (علیهم السلام)، قبور بسیاری از امام زادگان و راویان و شهدا و علما و مؤمنان را نیز زیارت خواهند کرد و به زیارت یکی از قبرستان های مهم جهان اسلام یعنی

وادی السلام در نجف خواهند رفت، که در آنجا اولیا، علما، شهدا و بزرگانی از اهل ایمان آرمیده اند. بی مناسبت نیست که برخی از آداب زیارت قبور مؤمنان را یادآور شویم:

1. در طول هفته، روزهای دوشنبه، پنجشنبه و صبح شنبه، ثواب بیشتری دارد.

2. هنگام زیارت اهل قبور نیز این امور مستحب است:

* رو به قبله نشستن و گذاشتن دست بر قبر.

* خواندن هفت مرتبه سوره قدر (**إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ**). ...

* خواندن سوره حمد و ناس و فلق و آیه الکرسی، هر کدام سه مرتبه و سوره «یس».»

* سلام دادن بر اهل قبور و دعا کردن برای آنان و در روایت است که امام صادق(علیه

السلام) فرمود: اینگونه سلام دهید:

«السَّلَامُ عَلَى أَهْلِ الدِّيَارِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ الْمُسْلِمَاتِ، أَنْتُمْ لَنَا
فَرَطٌ وَ إِنَّا بِكُمْ إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَاحِقُونَ.»

احکام عزاداری

گریستن در عزای معصومین(علیهم السلام) و گریاندن دیگران و

بر پایی مجالس سوگواری اهل بیت؛ از جمله کارهای مستحب مؤکد و از افضل کارها و دارای

ثواب بسیاری است ولی از آنجا که برخی افراد گاهی در عزاداری دچار افراط

یا تفریط می شوند، توجه به چند شرط از شرایط عزاداری
لازم است:

1. آنچه خوانده می شود؛ مشتمل بر مطالب دروغ و باطل نباشد.
2. همراه با کار حرام؛ مثلاً موسیقی لهوی نباشد.
3. همراه با مطالبی که وهن مذهب یا تنقیص و تحقیر معصومین (علیهم السلام) است نباشد.
4. موجب اضرار به نفس (ضرر قابل توجه) نباشد.
5. سبب ترک واجب نباشد، که گاهی سبب ترک نماز یا قضا شدن آن می شود.

س: نظر مبارک خود را در مورد خواندن وعاهای کمیل، ندبه، سمات، زیارت عاشورا و جامعه، عزاداری حضرت امام حسین (علیه السلام) (از قبیل روضه خوانی، سینه زنی و غیره) مرقوم فرمایید تا رفع ابهام و شبهه از دسائس مغرضین شود و نیز شیعیان راستین اغفال نشوند؟

امام خمینی (قدس سره): (ج) خواندن ادعیه مأثوره و عزاداری برای حضرت سید الشهداء (علیه السلام) از افضل قربات و آدم ساز است.

س: لطفاً نظر خود را در مورد تعزیه ای که با شرایط ذیل خوانده می شود و مرسوم محل می باشد، مرقوم فرمائید تا به آن عمل شود؟

- 1 از طبل و شیپور و سائر ادوات طرب انگیز هیچ گونه استفاده نمی شود.

2- تعزیه را با صدای ساده که غنا به آن گفته نمی شود می خوانند.

3- اجتماع مرد و زن به صورتی است که زنها و مردها جداگانه و با فاصله پنجاه متر از هم می نشینند.

4- کسی که نسخه زنانه را می خواند فقط عبا به دوش دارد و یک دستمال سیاه به سر می پیچد.

5- اشعار معمولی به زبان محلی (که در اغلب مجالس مرسوم است) خوانده می شود.

6- مزاحم وقت نماز و روضه خوانی و مانع وعظ نیست و خواننده هم اهل محل است.

امام خمینی(قدس سره): با خصوصیات مذکوره اشکالی ندارد.

س - در بعضی از هیئت های مذهبی، مصیبت های خوانده می شود که مستند به مقتل معتبری نیست و از هیچ عالم

یا مرجعی هم شنیده نشده است و هنگامی که از

خواننده مصیبت از منبع آن سؤال می شود، پاسخ می دهند که اهل بیت: اینگونه به ما

فهمانده اند و یا ما را راهنمایی کرده اند

و واقعه کربلا فقط در مقاتل نیست و منبع آن هم فقط به گفته های علما نمی باشد بلکه گاهی

بعضی از امور برای مدّاح

یا خطیب حسینی از راه الهام و مکاشفه مکشوف می شود، سؤال من این است که آیا نقل وقایع

از این طریق صحیح

است یا خیر؟ و در صورتی که صحیح نباشد، تکلیف

شنوندگان چیست؟

آیه الله خامنه ای: (ج) نقل مطالب به صورت مزبور بدون اینکه مستند به روایتی

باشد و یا در تاریخ ثابت شده باشد وجه شرعی ندارد

مگر آنکه نقل آن به عنوان بیان حال به حسب برداشت متکلم بوده و علم به

خلاف بودن آن نداشته باشد و تکلیف شنوندگان نهی از منکر است به شرطی

که موضوع و شرایط آن نزد آنان ثابت شده باشد.

استفاده از ابزار موسیقی در عزاداری

از آنجا که در برخی از هیئت های عزاداری از شیپور و طبل و سنج و دیگر وسائل موسیقی

استفاده می شود، توجه به چند استفتاء لازم است:

س: آیا زدن طبل و شیپور در تعزیه حضرت سید الشهداء(علیه السلام) جایز است یا نه؟

امام خمینی(قدس سره): (ج) اگر از آلات لهو و

لعب نباشد و وهن بر مذهب هم نشود مانع ندارد.

س: استفاده از طبل و سنج و شیپور و همچنین زنجیرهایی که دارای تیغ هستند در مجالس و

دسته های عزاداری چه حکمی

دارد؟

آیت الله خامنه ای: (ج) اگر استفاده از زنجیرهای مزبور موجب وهن مذهب در برابر مردم شود و یا باعث ضرر بدنی قابل توجهی گردد جایز نیست ولی استفاده از شیپور و طبل و سنج به نحو متعارف اشکال ندارد.

س: استفاده از آلات موسیقی مانند ارگ (از آلات موسیقی و شبیه پیانو است) و سنج و غیر آنها در مراسم عزاداری چه حکمی دارد؟

آیت الله خامنه ای: (ج) استفاده از آلات موسیقی، مناسب با عزاداری سالار شهیدان نیست و شایسته است مراسم عزاداری به همان صورت متعارفی که از قدیم متداول بوده برگزار شود.

قمه زنی

از جمله اعمالی که در عصر حاضر سبب توهین دیگران به مذهب تشیع شده و سابقه تاریخی و توجیه عقلانی ندارد قمه زنی یا تیغ زنی است. این عمل در فتاوی بسیاری از فقها حرام شمرده شده که به برخی از آنها اشاره می شود.

س: قمه زنی و سینه زنی با بدن برهنه در انظار عمومی چه حکمی دارد؟

امام خمینی (قدس سره): (ج) در شرایط و اوضاع کنونی از قمه زدن خودداری شود و عزاداری و سینه زدن مانعی ندارد.

س: آیا قمه زنی به طور مخفی حلال است یا اینکه فتوای شریف جنابعالی عمومیت دارد؟

آیت الله خامنه ای: (ج) قمه زنی علاوه بر اینکه از نظر عرفی از مظاهر حزن و اندوه حساب نمی شود و سابقه ای در عصر ائمه (علیهم السلام) (و زمان های بعد از آن ندارد و تأییدی هم به شکل خاص یا عام از معصوم) علیه السلام (در مورد آن نرسیده است، در زمان حاضر موجب وهن و بدنام شدن مذهب می شود، بنابراین در هیچ حالتی جایز نیست.

س: آیا قمه زنی جایز است؟ چنانچه در این مورد نذری و جود داشته باشد، وظیفه چیست؟

آیه الله فاضل لنکرانی: (ج) با توجه به گرایش که نسبت به اسلام و تشیع بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران در اکثر نقاط جهان پیدا شده و ایران اسلامی به عنوان ام القری جهان اسلام شناخته می شود و اعمال و رفتار ملت ایران به عنوان الگو و بیانگر اسلام مطرح است، لازم است در رابطه با مسائل سوگواری و عزاداری سالار شهیدان حضرت اباعبدالله الحسین (علیه السلام) (به گونه ای عمل شود که موجب گرایش بیشتر و علاقمندی شدیدتر به آن حضرت و هدف مقدس وی گردد، پیداست در این شرایط مسأله قمه زدن نه تنها چنین نقشی ندارد، بلکه به علت عدم قابلیت پذیرش و نداشتن هیچگونه توجیه قابل فهم مخالفین، نتیجه سوء برآن مترتب خواهد شد. لذا لازم است شیعیان علاقه مند

به مکتب امام حسین (علیه السلام) (از آن خود داری کنند و چنانچه در این مورد نذری وجود داشته باشد، نذر واجد شرایط صحت و انعقاد نیست.

آیه الله مکارم: ج ... :درست است که این مراسم ذاتاً مستحب است ولی زنده نگه داشتن آن در مواردی از اوجب واجبات است.

در اینجا لازم می دانم همه برادران و خواهران ایمانی را به چند نکته توجه دهیم:

1- باید همه بکوشند با خالص ترین نیت در این مراسم شرکت جسته، و قلب و روح خود را در اختیار سالار شهیدان قرار دهند، و به اهداف والای این قیام بزرگ تاریخ اسلام و بشریت بیاندهند، و گویندگان عزیز و نویسندگان محترم اهداف مهم این قیام پربار را تشریح کرده، و سوگواران را به روز به روز با آن آشنا تر سازند تا مصداق کامل «عارفاً بحقه» حاصل گردد.

2- برادران و خواهران ایمانی باید خلوص این مراسم را از اموری که مخالف شرع اسلام و دستورهای پیشوایان بزرگ دین است حفظ کنند و از هر کاری که بهانه به دست دشمنان می دهد بپرهیزند و نیز از اعمالی مانند قمه زدن و قفل در تن کردن و امثال آن که رهبر معظم انقلاب در بیانات پربار خود به آن اشاره نمودند اجتناب جویند.

زیرا این اعمال دست‌آویزی به دست دشمنان خواهد داد تا کل این مراسم عظیم و سازنده را زیر سؤال برند، قمه را باید بر سر دشمن کوبید نه بر سر دوست، قفل را باید بر دهان دشمن زد، نه بر تن دوست، درست است که انگیزه این افراد عشق به امام حسین (علیه السلام) (و مکتب اوست ولی باید توجه داشت که مقدس بودن انگیزه به تنهایی کافی نیست، باید نفس عمل هم مقدس باشد، کیفیت عزاداری یا باید در نصوص اسلامی وارد شده باشد و یا مشمول عمومات و اطلاقات ادله گردد، و این گونه کارها مسلماً نه منصوص است و نه مصداق عزاداری در عرف عقلاً و اهل شرع، به علاوه موانعی نیز از نظر شرع در برابر آن قرار دارد، و به تعبیر دیگر نه مقتضی شمول عمومات موجود است و نه مانع، مفقود.

درست است که جمعی از بزرگان فقهای شیعه پیشین قدس الله اسرار هم اجازه بعضی از این امور را در عصر خود به دلایل خاصی داده اند ولی آنها هم اگر در عصر ما و شرایط زمان ما بودند به یقین طور دیگری فتوا می دادند .

3- باید توجه داشت که هدف اصلی قیام امام حسین (علیه السلام) همانگونه که در وصیت تاریخی معروف آن حضرت آمده احیای امر به معروف و نهی از منکر بود بر همه عاشقان مکتبش لازم است این دو فریضه الهی و قرآنی را زنده کنند و به امام و پیشوای بزرگشان اقتدا نمایند، و از طریق صحیح و حساب شده با منکرات به مبارزه برخیزند، و با گفتار و اعمال خود معروف را زنده کنند .

خداوندا همه ما را از پیروان راستین مکتب آن بزرگوار قرار ده، و مشمول شفاعتش در دنیا و آخرت بنما، آمین یا رب العالمین.

نذر و وقف

یکی از سنت های پسندیده مسلمانان، نذر اعمالی است برای معصومین (علیهم السلام) یا اموالی برای آنان و همچنین وقف ملک یا مالی برای آنان و این سنت حسنه همچنان رواج دارد و از آنجا که برخی از زائران گاهی برای عمل به نذر خود یا صرف منافع موقوفات، راهی آن دیار می شوند، توجه به برخی از احکام نذر و وقف که ارتباطی با آن پیشوایان پاک و حرم های مطهر آنان و امور مربوط به ایشان دارد، مفید خواهد بود:

1. در نذر باید صیغه خوانده شود و لازم نیست آن را به عربی بخواند؛ پس اگر بگوید: «اگر مریض من خوب شود برای خدا بر عهده من است که ده هزار تومان به حرم امام حسین (علیه السلام) بدهم» نذر او صحیح است و باید مطابق آن عمل کند، بنابراین اگر صیغه نذر نخوانده باشد، عمل به آن واجب نیست.

2. انسان کاری را می تواند نذر کند که انجام دادن آن برایش ممکن باشد؛ بنابراین کسی که نمی تواند پیاده به نجف یا کربلا برود، اگر نذر کند پیاده برود، نذر او صحیح نیست.

3. اگر انسان نذر کند کاری را انجام دهد، باید همان طور که نذر کرده عمل کند، پس اگر نذر کند روز اول ماه به زیارت برود، چنانچه روز قبل یا بعد از آن برود، کفایت نمی کند و به نذر عمل نشده است.

4. اگر نذر کند که به زیارت یکی از امامان (علیهم السلام) برود، چنانچه به زیارت امام دیگر

برود کافی نیست و چنانچه به واسطه عذر نتواند آن امام را زیارت کند، چیزی بر او نیست
بنابراین اگر نذر کرده باشد به زیارت یکی از امامان مدفون در آن کشور یا یکی از امامزاده یا
اماکن مقدس برود و به جهت ناامنی و عذری دیگر نتواند برود چیزی بر او واجب نیست.

5. کسی که نذر کرده به زیارت برود و غسل زیارت و

نماز آن را نذر نکرده، لازم نیست، غسل و نماز را انجام

دهد.

6. اگر برای حرم یکی از امامان (علیهم السلام) یا امامزادگان چیزی

نذر کند، باید آن را به مصارف حرم برساند؛ از قبیل فرش و پرده و روشنایی اما اگر نتواند به این
مصارف برساند، به

افراد مسؤول یا عالمان متعهد مراجعه کند تا به مصارف شرعی

آن برسد.

7. اگر چیزی را نذر خود امام (علیه السلام) یا امامزاده کند، چنانچه مصرف معینی را قصد کرده

باید به همان مصرف برساند و

اگر مصرف معینی را قصد نکرده، باید به فقیران و زائران

بدهد یا مسجد و مانند آن بسازد و ثواب آن را به امام هدیه کند.

8. اگر چیزی را به حرم امامان (علیهم السلام) یا امامزادگان وقف کرده باشد، منافع آن صرف

در تعمیر و نور و خدمت کاران حرم و نگهبانان و سایر امور مربوط به حرم می شود.

9. اگر چیزی را برای سیدالشهدا(علیه السلام) وقف کرده

باشند، صرف در عزاداری آن حضرت؛ مانند مزد قاری و

مداح و آنچه در مجلس عزای امام حسین(علیه السلام) متعارف است

می شود.

تربت امام حسین(علیه السلام)

به پاس فداکاری امام حسین(علیه السلام) (و شهادت ایشان در راه احیای دین،

آثار و احکام خاصی برای خاک قبر⁽⁹³⁾ آن امام قرار داده شده است:

1- در حال نماز سجده بر تربت امام حسین(علیه السلام) مستحب است و سبب

افزایش ثواب نماز می باشد.

2- خوردن هر نوع خاکی حرام است به جز تربت حسینی که خوردن اندکی از

آن به نیت شفا گرفتن جایز است.

3- برآوردن کام نوزادان با تربت حسینی مستحب است⁽⁹⁶⁾.

4- حفظ احترام آن لازم است و هرگونه بی احترامی به آن حرام می باشد، از

جمله:

*نجس کردن آن جایز نیست.

*انداختن آن در جایی که بی احترامی باشد حرام است .

*اگر در جایی که بی احترامی باشد بیفتد باید آن را بیرون آورند، حتی اگر در چاهی باشد و بیرون آوردن تربت ممکن نباشد، در صورت امکان باید چاه را تعطیل کنند.

5 - مستحب است، هنگام دفن میت مقداری تربت همراه او گذاشته شود و با حنوط⁽⁹⁷⁾ او نیز مخلوط کنند.

6 - کالایی که به جایی می فرستند مستحب است مقداری تربت هم همراه آن بگذارند، مثلاً جهیزیه دختر .

7 - بوییدن و بوسیدن تربت امام حسین(علیه السلام) (و بر چشم مالیدن مستحب است، و حتی دست کشیدن بر آن و بر سایر اعضای بدن مالیدن نیز ثواب دارد .

از این مسائل بر می آید که مستحب است تمام زندگی همراه با تربت حسینی باشد، آغاز و ادامه و پایان.

تسبیح تربت

ذکر گفتن با تسبیحی که از تربت امام حسین(علیه السلام) ساخته شده باشد و حتی همراه داشتن آن مستحب است، حال که سخن از تسبیح تربت به میان آمد، بجاست تاریخچه مختصر آن نیز گفته شود:

پس از آنکه پیامبر اسلام(صلی الله علیه وآله) ذکرهای معروف را به دخترشان حضرت زهرا(علیها السلام)آموختند، ایشان برای شمارش آن ذکرها، تسبیحی از نخ پشمین ساختند که به آن گره های متعدد زده بودند، پس از شهادت حضرت حمزه سید الشهداء(علیه السلام) (در غزوه احد، حضرت زهرا(علیها السلام) از تربت ایشان تسبیحی ساخته و به نخ کرده بودند و با آن تسبیحات را می گفتند، مردم نیز پس از آن همین گونه عمل کردند، چون امام حسین(علیه السلام) (در کربلا به شهادت رسید، به خاطر فضیلت تربت او، این کار درباره تربت قبر آن امام شهید انجام گرفت. امام صادق(علیه السلام) فرمود: من کان معه سبحة من طین قبر الحسین(علیه السلام) (کتب مسبّحاً و ان لم یسبّح بها. هر که تسبیحی از تربت قبر حسین(علیه السلام) داشته باشد، تسبیحگوی نوشته می شود، هر چند با آن تسبیح نگوید.

آب فرات

فرات رودخانه عظیمی است که حادثه عظیم کربلا در نزدیکی آن اتفاق افتاده است و یادآور تشنگی ابا عبدالله الحسین(علیه السلام) و یاران ایشان در روز عاشور است. مطابق آنچه در روایات آمده، آب این رودخانه دارای فضیلت و برکت بسیاری است⁽¹⁰⁰⁾ به چند نمونه از احکام فقهی مربوط به این آب اشاره می شود:

1. نوشیدن در هر حال و برای شفا یافتن از بیماری مستحب است و اثر دارد.

2. مستحب است کام نوزاد را با آب فرات و تربت سیدالشهدا(علیه السلام) بردارند.

3. مستحب است غسل زیارت قبور معصومین(علیهم السلام) در صورت امکان با آب فرات

باشد.

والحمد لله أولاً و آخراً

1⁽¹⁾ العروة الوثقی، ج 2، کتاب الحج، فی آداب السفر، ص 411 و سراج الشیعه فی آداب

الشیعه، ص 255

2⁽²⁾ همان.

3⁽³⁾ توضیح المسائل، نماز مسافر و تحریر الوسیله، ج 1، ص 258، القول فی قواطع السفر،

الثانی.

4⁽⁴⁾ توضیح المسائل، م 1347

5⁽⁵⁾ همان، م 1342

6⁽⁶⁾ همان، م 1346

7⁽⁷⁾ العروة الوثقی، ج 1، فی قواطع السفر، م 8

8⁽⁸⁾ توضیح المسائل، م 1337 و تحریر الوسیله، ج 1، ص 259، القول فی قواطع السفر، م

9⁽⁹⁾ توضیح المسائل، م 1356 و تحریر الوسیله، ج 1، ص 264، القول فی احکام المسافر، م

8

10⁽¹⁰⁾ همان.

11⁽¹¹⁾ تحریر الوسیله، ج 1، ص 264، القول فی احکام المسافر، م 8

12⁽¹²⁾ همان، ج 1، ص 264، القول فی احکام المسافر، م 10

13⁽¹³⁾ تحریر الوسیله، ج 1، فی مکان المصلی، ص 151، م 16

14 توضیح المسائل، م 913

15⁽¹⁵⁾ تحریر الوسیله، ج 1، فی مکان المصلی، ص 151، م 16 والعروۃ الوثقی، ج 1،

مکان المصلی، ص 596، م 4

16⁽¹⁶⁾ تحریر الوسیله، ج 1، ص 151، م 16 والعروۃ الوثقی، ج 1، ص 596، م 5.

17⁽¹⁸⁾ برخی از فقها نماز را نیز باطل می دانند.

18 توضیح المسائل، م 884

16 اگر در نماز چیزی مانند دیوار بین او و قبر مطهر باشد که بی احترامی نشود اشکال ندارد

ولی فاصله شدن صندوق شریف ضریح و پارچه ای که روی آن افتاده است کافی نیست.

19⁽¹⁹⁾ توضیح المسائل، م 885

20⁽²⁰⁾ العروۃ الوثقی، ج 1، فی مکان المصلی، ص 596، م 6.

- 21⁽²¹⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى مكان المصلى، ص 597، م 9.
- 22⁽²²⁾ استفتاء
- 23⁽²³⁾ توضيح المسائل، م 913.
- 24⁽²⁴⁾ تحرير الوسيله، ج 2، كتاب اجياء الموات و المشتركات، ص 214، م 15.
- 25⁽²⁵⁾ توضيح المسائل، م 2545.
- 26⁽²⁶⁾ توضيح المسائل، م 868.
- *رحل = ااث و وسايل؛ مانند سجاده، عبا و...
- 28⁽²⁸⁾ تحرير الوسيله، ج 2، ص 215، م 17.
- 29⁽²⁹⁾ همان، ص 215.
- 30⁽³⁰⁾ همان، ص 214 و 215، س 16 و 18.
- 31⁽³¹⁾ مجمع المسائل، ج 1، ص 135، س 32.
- 32⁽³²⁾ استفتاءت، ج 2، ص 345، س 26.
- 33⁽³³⁾ توضيح المسائل، م 900.
- 34⁽³⁴⁾ توضيح المسائل، م 900.
- 35⁽³⁵⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى احكام النجاسات، ص 86، م 8 و توضيح المسائل، م 905.

- 36⁽³⁶⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى احكام النجاسات، ص 84، م 2.
- 37⁽³⁷⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى احكام النجاسات، ص 84، م 2.
- 38⁽³⁸⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى احكام النجاسات، ص 84، م 2.
- 39⁽³⁹⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى احكام النجاسات، ص 84، م 2.
- 40⁽⁴⁰⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى احكام النجاسات، ص 86، م 8 و توضيح المسائل، م 905.
- 41⁽⁴¹⁾ توضيح المسائل، م 901.
- 42⁽⁴²⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى احكام النجاسات، ص 85، م 4.
- 43⁽⁴³⁾ همان، ص 84، م 2.
- 44⁽⁴⁴⁾ همان، ص 84، م 2.
- 45⁽⁴⁵⁾ همان، ص 84، م 2.
- 46⁽⁴⁶⁾ تحرير الوسيله، ج 1، القول فى احكام الجنب، ص 38 و 39.
- 47⁽⁴⁷⁾ تحرير الوسيله، ج 1، فصل فى الاستحاضه، ص 59، م 8.
- 48⁽⁴⁸⁾ توضيح المسائل، م 269.
- 49⁽⁴⁹⁾ توضيح المسائل، م 64 و 269.
- 50⁽⁵⁰⁾ توضيح المسائل، 914.

. 51⁽⁵¹⁾ توضيح المسائل، م 1399 تا 1404.

. 52⁽⁵²⁾ العروة الوثقى، ج 1، ص 777 و 778; توضيح المسائل، م 1415، 1432 و 1433.

. 53⁽⁵³⁾ توضيح المسائل، م 1435 و 1436.

. 54⁽⁵⁴⁾ توضيح المسائل، م 1411 و 1412.

. 55⁽⁵⁵⁾ توضيح المسائل، م 1374 و 1383.

. 56⁽⁵⁶⁾ توضيح المسائل، م 1368.

. 57⁽⁵⁷⁾ تحرير الوسيلة، ج 1، ص 224، م 5 والعروة الوثقى، ج 1، ص 734، م 10.

. 58⁽⁵⁸⁾ همان

. 59⁽⁵⁹⁾ تحرير الوسيلة، ج 1، ص 293، م 1 والعروة الوثقى، ج 1، ص 734، م 10.

. 60⁽⁶⁰⁾ العروة الوثقى، ج 1، فصل فى الجماعة و مكروهاته، السادس.

. 61⁽⁶¹⁾ همان، فصل فى الجماعة، م 3

. 62⁽⁶²⁾ همان، م 4

. 63⁽⁶³⁾ همان، م 4

. 64⁽⁶⁴⁾ همان، فصل فى احكام الجماعة، م 18

65⁽⁶⁵⁾ همان، م 21 .

66⁽⁶⁶⁾ همان، م 22 .

67⁽⁶⁷⁾ همان، فصل فى القنوت.

68⁽⁶⁸⁾ العروة الوثقى، ج 1، فى الموضوعات المستحبه، ص 194، الخامس و فى الاغسال
المكانيه و الفعلية، ص 462 ; سراج الشيعه فى آداب الشريعة، ص 241 و مفاتيح الجنان، آداب
زيارت.

69⁽⁶⁹⁾ مفاتيح الجنان، باب اول، فصل پنجم، به نقل از جمال الاسبوع.

70⁽⁷⁰⁾ بحار الأنوار، ج 97، باب زيارته - صلوات الله عليه - المختصه بالأيام و الليالى،

ص 354

71⁽⁷¹⁾ كامل الزيارات، باب 70 تا 74، ص 186 تا 201 و بحار الأنوار، ج 98، باب 12 تا

14، ص 85 تا 104

72⁽⁷²⁾ بحار الأنوار، ج 99، كتاب المزار، باب زيارة المؤمنين و آدابها، ص 295 ; كامل

الزيارات، باب فضل زيارة المؤمنين و كيف يزارون، ص 333

73⁽⁷³⁾ استفتاءات امام خمينى، ج 3، ص 579. ترجمه اجوبه الاستفتاءات، ص 222 و 223

74⁽⁷⁴⁾ استفتاءات امام خمينى، ج 3، ص 582، س 39.

75⁽⁷⁵⁾ استفتاءات امام خمينى، ج 3، ص 579، س 32.

- 76⁽⁷⁶⁾ اجوبه الاستفتاءات، ترجمه فارسي، ص 323، س 1446.
- 77⁽⁷⁷⁾ استفتاءات، ج 3، ص 583، س 45.
- 78⁽⁷⁸⁾ اجوبه الاستفتاءات، ترجمه فارسي، ص 322، س 1441.
- 79⁽⁷⁹⁾ همان. ص 324، س 1449.
- 80⁽⁸⁰⁾ استفتاءات، ج 3، ص 583، س 42.
- 81⁽⁸¹⁾ رساله اجوبه الاستفتاءات، ترجمه فارسي، ص 326، س 1461.
- 82⁽⁸²⁾ جامع المسائل، ج 1، ص 622، س 2172.
- 83⁽⁸³⁾ استفتاء
- 84⁽⁸⁴⁾ توضيح المسائل، م 2641
- 85⁽⁸⁵⁾ توضيح المسائل، م 2647
- 86⁽⁸⁶⁾ توضيح المسائل، م 2651
- 87⁽⁸⁷⁾ توضيح المسائل، م 2660
- 88⁽⁸⁸⁾ همان، م 2661
- 89⁽⁸⁹⁾ همان، م 2662
- 90⁽⁹⁰⁾ همان، م 2663

91⁽⁹¹⁾ تحریر الوسیله، ج 2، ص 74، کتاب الوقف، م 57

92⁽⁹²⁾ تحریر الوسیله، ج 2، ص 74، کتاب الوقف، م 58

93 . در روایتی از امام صادق (علیه السلام) آمده است که اگر تا یک میل (1800 متر) اطراف

قبر آن حضرت خاک بردارند، احکام تربت امام حسین (علیه السلام) را دارد.

94⁽⁹⁴⁾ العروۃ الوثقی، ج 1، فی مسجد الجبیه، ص 646، م 26 - توضیح المسائل، م

1083.

95⁽⁹⁵⁾ توضیح المسائل، م 2628.

96 . تحریر الوسیله، ج 2، ص 310، م 2.

97 . حنوط: مقداری کافور که بر جاهای سجده میت می گذارند: بر پیشانی، کف دستها، سر

زانوها و نوک انگشتان بزرگ پاها.

98⁽⁹⁸⁾ برای توضیح بیشتر می توانید به کتاب فرهنگ عاشورا، ص 119 مراجعه کنید.

99⁽⁹⁹⁾ بحار الانوار، ج 83، ص 332.

100 . سفینه البحار، ج 7، ص 49

101⁽¹⁰¹⁾ سراج الشیعه فی آداب الشریعه، ص 36 در آداب خوردن و آشامیدن.

102⁽¹⁰²⁾ تحریر الوسیله، ج 2، ص 310، م 2

103⁽¹⁰³⁾ سراج الشیعه فی آداب الشریعه، ص 241، در آداب زیارت.

والسلام./